

Standpunt SBJ 'Kwaliteit in de jeugdhulp'

Inleiding

De Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ) staan voor een gezamenlijke uitdaging om de kwaliteit in de jeugdhulp¹ te waarborgen en continu te verbeteren. Dit document bevat ons standpunt op hoe wij naar kwaliteit kijken vanuit het perspectief van professionals, en dient als input voor de netwerkorganisatie Kwaliteit en Blijvend Leren (KBL), gerelateerd aan de Hervormingsagenda. Onze uitgangspunten zijn gebaseerd op de kaders van wetgeving, de professionele standaard van de betrokken beroepsgroepen en de wens en noodzaak van blijvende professionele ontwikkeling. Op basis van deze uitgangspunten willen we gezamenlijk werken aan het leveren van kwalitatief hoogwaardige jeugdhulp, waarin de professionaliteit en autonomie van de hulpverleners centraal staan.

1. Onderdelen van kwaliteit

Kwaliteit in de jeugdhulp omvat diverse onderdelen die bijdragen aan het leveren van verantwoorde jeugdhulp, waaronder:

- Vakmanschap van professionals: Dit vakmanschap (zie uitwerking in hoofdstuk 3 e.v.) is cruciaal voor het bieden van kwalitatief goede hulp.
- Cliëntgerichtheid: Hulp moet aansluiten bij de reële behoeften en wensen van de jeugdige en diens omgeving en moet in gezamenlijkheid worden bepaald.
- Effectiviteit, tijdigheid en doelmatigheid: Hulp moet waar mogelijk aantoonbaar effectief² zijn, zo tijdig mogelijk worden geboden en zo doelmatig mogelijk worden georganiseerd.
- Toegankelijkheid, nabijheid en integraliteit: Hulp moet toegankelijk zijn voor jeugdigen met een reële behoefte³ en zo dichtbij mogelijk en in samenhang met andere domeinen (zoals onderwijs en financiën) worden geboden.

De invulling van deze onderdelen volgt gedeeltelijk uit de wettelijke kaders voor kwaliteit in de jeugdhulp, de professionele kaders van de beroepsgroep (professionele standaard, waaronder beroepscode, kwaliteitsstandaarden en veldnormen), kwaliteitskaders van organisaties en overheidskaders (bv. gemeente) voor bijvoorbeeld bekostiging. Wanneer deze kaders niet in elkaars verlengde liggen, dienen professionals daarin op grond van hun professionele autonomie keuzes te maken, die zij vervolgens weer kunnen verantwoorden.

¹ Hieronder verstaan we de kwaliteit van de professionals als ook de kwaliteit van de geleverde zorg, hulp en ondersteuning.

² Effectiviteit volgt niet alleen de norm van 'evidence based' of 'practice based', maar kan ook logisch volgt ook uit een goede (verklarende) analyse en de opgestelde doelen. Professionals zijn op de afweging van de ingezette hulp aanspreekbaar.

³ Dit is een term uit artikel 4.1.1 van de Jeugdwet.

2. Actoren bij kwaliteitsborging

De Jeugdwet vormt een juridische basis voor kwaliteitsborging in de jeugdhulp: jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen moeten verantwoorde hulp leveren aan jeugdigen. Verantwoorde hulp is, volgens artikel 4.1.1 Jeugdwet hulp die 'veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht is en die aansluit op de reële behoeften van de jeugdige of ouder'. Een van de kaders voor kwaliteit in de Jeugdwet is de norm voor verantwoorde werktoedeling, waarin een aantal verplichtingen worden opgelegd aan aanbieders.

2.1 Cliënten

Cliënten, hun families en de bredere sociale omgeving spelen een cruciale rol in het borgen van kwaliteit, onder meer door feedback te geven op de geboden hulp. Hun ervaringen en behoeften moeten centraal staan in het hulpproces en zij dienen voor zover mogelijk regie te voeren bij beslissingen die hun hulp en welzijn beïnvloeden.

2.2 Professionals

Jeugdhulpverleners in het brede jeugddomein⁴ moeten de zorg van goed hulpverlenerschap in acht nemen en handelen in overeenstemming met de professionele standaard van hun beroepsgroep. Deze standaard omvat beroepscode, vakinhoudelijke kwaliteitsstandaarden en veldnormen. Professionals moeten daarop kunnen reflecteren en zich verantwoorden. Dit betekent dat zij zich moeten verhouden tot ethische en vakinhoudelijke kwaliteitsstandaarden en zich continu blijven ontwikkelen om de kwaliteit van hun dienstverlening te waarborgen (zie hieronder). Via het tuchtrecht zijn de geregistreerde professionals hierop aan te spreken.

2.3 Beroepsverenigingen

De beroepsverenigingen stellen de professionele standaard voor hun beroepsgroep vast en bevorderen professionaliteit en een houding van blijvende ontwikkeling. Zij moeten ervoor zorgen dat de professionele standaard aansluit bij de wettelijke kaders en staan voor continue kwaliteitsverbetering van de verschillende beroepen. Ook stellen zij de competenties vast voor de eigen beroepsgroep; de generieke kennis en vaardigheden waarover de betreffende professional dient te beschikken.

2.4 Aanbieders

De Jeugdwet legt jeugdhulpaanbieders een aantal verplichtingen op, onder meer via de norm van verantwoorde werktoedeling. Die houdt in dat 1) jeugdhulp wordt verleend door geregistreerde professionals (SKJ of BIG), 'tenzij', 2) de aanbieder rekening houdt met de specifieke kennis en vaardigheden van professionals en dat 3) de aanbieder ruimte biedt aan de professional om te werken volgens de professionele standaard⁵. Daarnaast moeten aanbieders systematisch de kwaliteit van hun hulpverlening bewaken, beheersen en verbeteren.

⁴ Hieronder verstaan we professionals uit de brede SBJ-achterban waaronder jongerenwerkers, sociaal werkers, verpleegkundigen, (jeugd-, kinder- en huis-)artsen en psychiaters, vaktherapeuten, orthopedagogen en psychologen.

⁵ Deze norm biedt de mogelijkheid om te werken met zowel (BIG/SKJ)geregistreerden als niet-geregistreerden. De jeugdhulpaanbieder maakt de afweging wanneer de inzet van niet-geregistreerden niet afdoet aan de kwaliteit van de verleende hulp.

2.5 Gemeenten

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inkoop van een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod van jeugdhulp. Zij moeten ervoor zorgen dat jeugdhulpaanbieders aan de gestelde eisen (kunnen) voldoen, zoals dat de hulp tijdig, doeltreffend en cliëntgericht wordt verleend.

2.6 Toezichthouders

In de Jeugdwet is toezicht voorzien op het uitvoeringsbeleid door de gemeenteraad en door de inspectie (IGJ en TSD). De IGJ hanteert daarbij een [toetsingskader verantwoorde hulp voor jeugd](#). Vanuit dat toetsingskader wordt gekeken naar verantwoorde werktoedeling, inzet van gekwalificeerde professionals en systematische kwaliteitsbewaking.

3. Professionele standaard en autonomie

De professionele standaard wordt bepaald door de collectieve beroepsgroep.⁶ Dit borgt de autonomie van de professionals en zorgt ervoor dat kwaliteit en professionaliteit in elkaars verlengde liggen, maar niet hetzelfde zijn. Professionaliteit en vakmanschap van hulpverleners is een noodzakelijk onderdeel voor het leveren van kwaliteit. De professionele standaard wordt vastgesteld door de beroepsverenigingen. De beroepsverenigingen zorgen ervoor dat de standaard in lijn is met de maatschappelijke opdracht en missie van de professie en dat deze voldoet aan de wettelijke, vakinhoudelijke en beroepsethische kaders.

3.1 Professionele standaard

De professionele standaard bestaat uit de beroepscode (kwaliteitsstandaarden voor ethisch en professioneel gedrag), vakinhoudelijke kwaliteitsstandaarden (evidence-based of practice-based kwaliteitsstandaarden voor interventies en behandelingen) en veldnormen (normen die het veld gezamenlijk heeft vastgesteld).

3.2 Professionele autonomie

Professionele autonomie is een fundamenteel aspect van de (kwaliteit van) jeugdhulp. Het stelt professionals in staat om binnen vastgestelde kaders en kwaliteitsstandaarden, zelfstandig te handelen en beslissingen te nemen die het beste aansluiten bij de behoeften van hun cliënten. Deze autonomie is gebaseerd op een diep begrip van zowel theoretische kennis als praktische ervaring.

- Professionals hebben de vrijheid om binnen de kaders van de wet en de professionele standaard te handelen. Ze beschikken over de ruimte om ethische afwegingen te maken en beslissingen te nemen in complexe situaties op basis van hun vakkennis, waarbij zij rekening houden met de belangen van de cliënt, wettelijke eisen en professionele normen.
- Met autonomie komt ook de verantwoordelijkheid om zorgvuldig te handelen en beslissingen te kunnen verantwoorden. Reflectie op eigen handelen en het gebruik van erkende argumenten zijn hierbij essentieel. Verantwoording kan ook

⁶ Zoals beschreven door onder meer Steenmeijer (2022).

plaatsvinden via aanspreekbaar zijn op het handelen via klacht- en tuchtrecht (lerend instrument van professionals).

- Autonomie geeft professionals vermogen (kennis en competenties) waarvoor ze vorming nodig hebben en blijvende ontwikkeling. Autonomie vereist daarvoor dat professionals zich continu blijven ontwikkelen om hun kennis en vaardigheden up-to-date te houden, zodat zij hun beslissingen kunnen baseren op de meest recente en relevante informatie.

4. Kwaliteit vanuit het perspectief van de professional

Kwaliteit en blijvend leren zijn essentieel voor de professionaliteit van jeugdhulpverleners. Dit omvat zowel de generieke vakbekwaamheid als de individuele bekwaamheid en deskundigheid.

4.1 Generieke vakbekwaamheid (Kwaliteit op basis van kennis en ervaring)

Vakbekwaamheid heeft betrekking op de minimale kennis en vaardigheden die nodig zijn om het beroep uit te oefenen, opgedaan via een generieke opleiding en het werken in het betreffende werkveld. Dit wordt geborgd door beroepsregistratie⁷ en herregistratie, en vereist blijvende bij- en nascholing.

Dit aspect heeft te maken met het beroep: wat heeft een professional generiek nodig om het vak uit te oefenen aan kennis en ervaring (opleidingsniveau, beroepscompetenties), en welke algemene normen horen bij de beroepsgroep?

Termen die daarbij horen: *norm voor vakbekwaamheid, beroepsregistratie en periodieke herregistratie.*

4.2 Individuele bekwaamheid en deskundigheid (Kwaliteit op basis van professionaliteit)

Individuele bekwaamheid en deskundigheid gaan over *hoe* een professional zijn vak uitoefent, gebaseerd op de professionele standaard, professionele autonomie en reflectie op het eigen handelen. Dit vraagt – bovenop de generieke vakbekwaamheid – om aanvullende scholing, supervisie en intervisie.

Dit aspect heeft te maken met de wijze waarop een individuele professional het vak in de praktijk brengt, met professionele autonomie, met inzicht in (de grenzen van) de persoonlijke bekwaamheid en deskundigheid, in lijn met de professionele standaard en waarover men zich kan verantwoorden.

Termen die daarbij horen: *professionele standaard, beroepscode, bekwaamheid, deskundigheid, tuchtrecht.*

4.3 Reikwijdte van professionaliteit

De kwaliteit van het vak is breder dan opleiding, scholing en beroeps(her)registratie, het gaat ook om professionaliteit, het “groeien” in het beroep, het vormen van beroepsidentiteit en professionele autonomie (en het “durven” handelen daarnaar), en het blijven inzetten van ervaring, kennis en vaardigheden om een (steeds) betere professional te worden. Ook gaat het om het kunnen verantwoorden wat iemand doet. Professionaliteit moet groeien naarmate een professional meer kennis en ervaring

⁷ Registratie kan plaatsvinden op verschillende plekken: bij BIG of SKJ, maar ook in de verenigingsregisters.

opdoet. Ervaren professionals kunnen minder ervaren beroepsgenoten of collega's uit andere disciplines ondersteunen, door het geven van supervisie, het meewerken aan intervisie, maar ook door brainstorm-achtige bijeenkomsten te organiseren waarin uitwisseling en reflectie op de dagelijkse praktijk centraal staan.

5. Inzet SBJ voor Kwaliteit en Blijvend Leren

Op grond van bovenstaande is het standpunt van SBJ dat professionals in het jeugddomein minimaal aan de volgende vereisten moeten (kunnen) voldoen en dat dit gefaciliteerd moet worden vanuit Rijk (opleidingen), gemeente (via inkoop) en aanbieders:

- ✓ Professionals zijn goed opgeleid (opbouw generieke vakbekwaamheid);
- ✓ Professionals zijn in staat hun individuele bekwaamheid en deskundigheid blijvend te ontwikkelen, onderhouden en te verdiepen via:
 - Bij- en nascholing;
 - Deskundigheidsbevordering;
 - Reflectie;
- ✓ Professionals krijgen de ruimte te werken conform hun professionele standaard;
- ✓ Professionals zijn in staat om gezamenlijk met jeugdigen en hun systeem te komen tot de keuze voor de best passende hulp in afstemming met de brede sociale basis;
- ✓ Professionals zijn in staat om goed af te stemmen en samen te werken, vanuit de verschillende competenties en worden daarvoor op de juiste plek ingezet;
- ✓ Professionals ervaren de ruimte en mogelijkheid om, als aan bovenstaande vereisten niet wordt voldaan, hier tegen in het geweer te komen, hun stem te laten horen en te bewerkstelligen dat er naar hen wordt geluisterd.